

บทปริทัศน์หนังสือ “สู่สังคมไทยเสมอหน้า”: ผ่าเบื้องหลังความเหลื่อมล้ำไทย

จิตาภา ดรณวรรณ

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ได้รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2561 ตอบรับตีพิมพ์ : 30 มิถุนายน 2561

ภาพประกอบ จากอินเทอร์เน็ต

ชื่อหนังสือ: “สู่สังคมไทยเสมอหน้า”: ผ่าเบื้องหลังความเหลื่อมล้ำไทย
บรรณาธิการ: ผาสุก พงษ์ไพจิตร
สำนักพิมพ์: มติชน
จำนวน: 304 หน้า
ราคา: 250 บาท
ISBN: 9789740213314

ประเทศไทยในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนเป็นเรื่องที่พบเห็นและเป็นที่
ชินชาของผู้คนหลากหลายนั้นกลับขยายวงกว้างกลืนกินผู้คนมากมาย โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย และบรรดา
ผู้ด้อยโอกาสทั้งหลายในประเทศ นั่นคือปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ที่ยังส่งผลอยู่อย่างไม่หยุดหย่อน ทั้งใน
บริบทของปัจเจกบุคคล และยังรวมไปถึงสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของพวกเราในชีวิตประจำวันด้วย

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในประเทศไทย มีมูลเหตุปัจจัยซับซ้อนในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายในโครงสร้างของภาครัฐ ผู้ซึ่งต้องคงประโยชน์แห่งสาธารณะของประชาชนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค แต่ความเป็นจริง มีประชาชนไม่น้อยประสบภาวะรายได้ต่ำ มีควมลำบากต่อการดำเนินชีวิตในครัวเรือนในแต่ละวัน ในขณะที่ส่วนน้อยนั้นก็เสวยสุขจากรายได้มหาศาล และยังเมื่อเวลาผ่านไป ช่องว่างของคนทั้งสองกลุ่มก็ยิ่งห่างมากขึ้น มั่นคือผลพวงของการไม่กระจายรายได้อย่างทั่วถึงของรัฐ และการวางโครงสร้างที่เอื้อประโยชน์แก่คนกลุ่มน้อยที่สามารถสร้างรายได้สูงให้แก่ประเทศในภาพรวม รวมถึงช่องว่างของการถือครองที่ดินระหว่างคนจนและคนรวยก็มีความกว้างขึ้นเช่นเดียวกัน และส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมที่ชัดเจนของสังคมเมืองหลวงและสังคมในชนบทมากขึ้น ส่วนหนึ่งของผู้ที่มิรายได้สูงหรือคนส่วนน้อยนี้ อาจจะรวมไปถึงบรรดาผู้ที่เป็นนักการเมืองและบรรดาผู้ที่ใกล้ชิดที่มีอำนาจครอบงำในมิติอื่น ๆ นอกจากการเมือง แต่ยังรวมถึงสังคมและเศรษฐกิจ เกมการลงทุนมักถูกปิดบังข้อเท็จจริง และเปิดกว้างแก่กลุ่มผู้มีผลประโยชน์วงใน ที่สร้างกำไรให้แก่วงในด้วยตนเอง โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการเลือกตั้ง หุนการเมืองเหล่านี้จะถูกซื้อขายและหวังกำไรเป็นกอบเป็นกำ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่มีความใกล้ชิดและมีผลประโยชน์ต่อนักการเมือง ซึ่งหากหุนนั้นเป็นของนักการเมือง คนใกล้ชิดนักการเมืองที่มีแนวโน้มจะได้ชัยชนะมากกว่า ก็จะมีแนวโน้มได้กำไรองกามเป็นสิ่งที่ตอบแทนเข้ามา ซึ่งอาจจะเป็นผลตอบแทนที่ปรากฏเป็นธรรมดาในสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการยิธรบบอุปถัมภ์ในหมู่กลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้ ปัจจัยอีกประการหนึ่ง ที่สร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ก็คือสายสัมพันธ์ส่วนตัว ที่ยังมีการศึกษาในระดับสูงที่รัฐหรือเอกชนจัดขึ้นมาเพื่อบรรดาผู้นำระดับสูง ผลพลอยได้นั้นคือการตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ในการทำงานซึ่งไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของตัวเงินก็ได้ เช่น การให้คำปรึกษาทางธุรกิจ การอำนวยความสะดวกในการประกอบการ เป็นต้น การคลุกคลีกันทั้งสองภาคส่วนก่อให้เกิดความหย่อนยานของภาครัฐในการตอบแทนสาธารณะที่ประชาชนควรที่จะได้ประโยชน์มากกว่า หลายๆ ครั้งรัฐเองได้เข้ามาแทรกแซงกอบโกยรายได้มหาศาลจากธุรกิจพลังงานที่รัฐได้เป็นผู้ผูกขาด แม้จะมีการแปรรูปให้เป็นกึ่งเอกชนกึ่งรัฐวิสาหกิจเพื่อสร้างประสิทธิภาพที่ดีขึ้น กลับกลายเป็นว่าอำนาจรัฐครอบงำและทำให้ราคาพลังงานสูงขึ้น สร้างความลำบากแก่ประชาชน ทั้งยังดำเนินการโดยไม่ยอมรับรู้สภาพที่เกิดขึ้นถึงมลพิษที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยของประชาชน เช่นกรณีของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ปัญหาทางสาธารณะกลับถูกวางเพิกเฉยและเปิดให้กระแสนของการเติบโตทางเศรษฐกิจเข้ามาตามแนวคิดลัทธิเสรีนิยมใหม่กลับยิ่งตอกย้ำความยากลำบากของผู้คนจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในชนบท ที่เริ่มต้นตัวทางการเมืองขึ้นเมื่อ ทักษิณ ชินวัตร ได้ก้าวเข้ามาสู่วงการการเมือง เขาเป็นดังตัวแทนแห่งประชาธิปไตยของคนชนบทที่ถูกตราหน้าต่าง ๆ จากสังคมเมืองถึงความ โง่ จน เจ็บ ของคนชนบท และเมื่อทักษิณได้เข้ามาปกครองประเทศ นโยบายต่าง ๆ ของเขาล้วนเป็นที่ประทับใจของคนชนบทเป็นอย่างมากมีทั้งคนยกย่องและสวามิภักดิ์เป็นบริวารมากมายหลายสาขา จนเกิดเครือข่ายขนาดใหญ่ และหลังจากที่เขาถูกรัฐประหารในปี 2549 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์แตกแยกแต่มีจุดร่วมที่เชื่อมโยงกันโดยมีทักษิณเป็นศูนย์กลางในการต่อสู้เพื่อความคิดที่หลากหลาย ๆ คนที่ชื่นชมเขามองว่าเป็นธรรมกว่าอำนาจภายใต้อำมาตยาธิปไตยซึ่งเป็นกลุ่มที่พึ่งพาพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ผ่านรัฐบุรุษผู้อยู่เบื้องหลังอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจเดิมที่สร้างความยุติธรรมแก่พวกเขา วงการการเมืองนี้ยังเป็นจุดของการปรากฏตัวของผู้มีอิทธิพลมากมายที่เข้ามาผูกขาดอำนาจเชิงพื้นที่ด้วยอำนาจบารมีที่มีจุดเริ่มต้นธรรมดาๆ แต่ด้วย

ความทะเยอทะยานและการคลุกคลีในธุรกิจสีดำและสะสมทุนต่าง ๆ ทั้งการเงิน อำนาจบารมี เครือข่ายต่าง ๆ ทำให้เจ้าพ่อเจ้าแม่พวกนี้สามารถแผ่ขยายอิทธิพลเป็นวงกว้าง และยังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเช่นการก่อตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อให้คนของเจ้าพ่อเจ้าแม่เหล่านี้แทรกแซงจนเข้าไปได้ในหลายระดับรวมถึงการเมืองระดับชาติเป็นช่องทางกอบโกยผลประโยชน์อย่างมากมาย จนมีการแย่งชิงอำนาจด้วยกระสุนและควีนปืนหลายครั้ง เส้นสายของพวกเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่มีต่อภาครัฐนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำ ที่ยิ่งทวีคูณมากขึ้นกว่าเดิมผ่านการประกอบธุรกิจการค้าที่เหลื่อมล้ำและปิดกั้นคู่แข่ง

ประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำทางรายได้ยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาด้านอื่น ๆ ทั้งการเข้าถึงการศึกษาของเด็กนักเรียน ในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ที่รายได้นั้นมีผลต่อจำนวนผู้ที่จะเลือกเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อ และภาคตลาดแรงงานต่างมีความต้องการกลุ่มผู้จบปริญญาตรีมากขึ้นทั้งภาครัฐและบรรดามหาวิทยาลัย ต่างพยายามเพิ่มจำนวนผู้ที่จบปริญญาตรีเพื่อเข้าสู่ตลาด แต่สิ่งที่ตามมา นั่นคือคุณภาพทางด้านวิชาการของผู้จบใหม่และการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมีคุณภาพที่ลดลง สิ่งที่เห็นในปัจจุบันคือเด็กจบปริญญาตรีมากและตลาดมีเด็กตกงานมากมาย ในขณะที่อุตสาหกรรมต่าง ๆ เริ่มเปิดรับผู้จบสายอาชีพซึ่งมีทักษะประสบการณ์ทำงานมากกว่าแทน ทางที่ผู้เขียนได้นำเสนอนั้นก็มีทั้งการปรับปรุงโครงสร้างภาษีที่สามารถเก็บกับกลุ่มคนที่มีรายได้สูงให้เพิ่มขึ้น สร้างสวัสดิการที่เสมอภาคแก่ประชาชนเพิ่มความเสมอภาคเท่าเทียมสำหรับผู้ที่มีรายได้ต่ำ เพื่อให้เกิดสมดุลของระบบฐานภาษี ที่ไม่ได้เข้าทางฝ่ายใดจนเกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำซ้ำอีก

“คู่มือไทยเสมอหน้า” นับได้ว่าเป็นหนังสือที่มีการตีแผ่ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ชัดเจนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในมุมมองของผู้อ่านมองว่าเนื้อหาในแต่ละบทนั้นชัดเจน เพราะการยกข้อมูลเชิงสถิติของคณะผู้จัดทำที่เสนอต่อผู้อ่านช่วยสร้างความเป็นเหตุเป็นผลของเนื้อหาของแต่ละบทได้เป็นอย่างดี แม้คนที่ยังไม่ค่อยมีความรู้ทางด้านสถิติหรือทางสถิติมากเช่นผู้อ่าน สามารถทำความเข้าใจภาพชัดเจนได้ง่ายขึ้นในเนื้อหาที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ นับว่าเป็นหนังสือที่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาทางวิชาการได้ง่ายอีกเล่มหนึ่ง

เรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอ มีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันที่เราพบเห็นอยู่ชัดเจน เช่น ประเด็นการเลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้อ่านผ่านช่วงเวลานั้นก็ทราบดีว่ากลุ่มที่มีรายได้เพียงพอก็มักจะเรียนต่อ แต่ทางตรงกันข้ามเลือกที่จะทำงานไม่ก็ต่อในสายอาชีพเนื่องจากแบบกรับค่าใช้จ่ายไม่ไหว นั่นคือข้อเท็จจริงปกติที่เราพบเห็นได้และเข้าใจได้ง่ายในชีวิตประจำวัน แต่การนำเสนอข้อมูลเชิงสถิติรูปแบบกราฟของคณะผู้เขียนผู้อ่านก็ต้องมีการ “วาดภาพประกอบ” เพื่อให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น เพราะบางกราฟในช่วงแรกของหนังสือที่วาดด้วยประเด็นของการกระจายรายได้ ที่ผู้เขียนเสนอมีลักษณะใกล้เคียงกันและเพื่อให้การอ่านกราฟง่ายขึ้นจึงต้องมีการวาดภาพประกอบกราฟ เพื่อให้เห็นข้อมูลข้อมูลที่ผู้เขียนต้องการสื่อ นอกจากนี้การใช้ภาษาของเนื้อหาในภาพรวม ถือว่าไม่วกวนกำกวมเข้าใจยาก ยกเว้นในส่วนเนื้อหาที่มีการกล่าวถึงศัพท์ทางเทคนิคมากมาย เช่นในบทที่กล่าวถึงปัญหาขององค์กรกึ่งรัฐกึ่งราชการ ผู้อ่านยอมรับว่าใช้เวลาอ่านและทำความเข้าใจอย่างลำบากนานมาก เพราะโครงสร้างองค์กรที่มีบทบาทด้านพลังงานในสมัยนั้นมีความซับซ้อนมาก ส่วนหนึ่งก็เห็นภาพในความซับซ้อนในการบริหารจัดการสิ่งที่เป็นกิจการสาธารณะที่เป็นขึ้นจริงในประเทศไทย ที่แม้จะมีการปรับโครงสร้างให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น แต่ด้วยการวางโครงสร้างการบริหารงานที่ส่วนราชการ และการเมืองเข้ามาแทรกแซงเป็น

อุปสรรคต่อการตอบโจทย์สาธารณะและสร้างปัญหากับสาธารณะในหลายกรณี เนื่องจากความกำกวมของการตีความทางด้านกฎหมายขององค์กรรัฐวิสาหกิจ และความซับซ้อนที่เต็มไปด้วยอักษรย่อขององค์กร และเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้นจึงต้องเปิดไปๆมาๆระหว่างเนื้อหาในบทดังกล่าวและบรรณานุกรมที่ผู้เขียนได้ใส่ไว้ในส่วนท้ายของบทนี้ อย่างไรก็ตามก็ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่ผู้อ่านได้ศึกษาเพิ่มเติมความรู้ ผ่านสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้ยกแหล่งข้อมูลขึ้นมา เช่น กฎหมายรัฐวิสาหกิจ การคำนวณค่าภาคหลวงปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ การใช้จ่ายงบประมาณทางด้านพลังงาน นับว่าเป็นผลพลอยได้ที่ผู้อ่านได้รับจากความไม่คอยเข้าใจหรือตีความยากจากเนื้อหาของบทดังกล่าวนี้

ขอชื่นชมคณะผู้เขียนที่กล้าเสนอเนื้อหาที่เป็นเบี่ยงลัดที่ซ่อนอยู่ และมักเป็นเรื่องที่งานเขียนทางวิชาการมักเขียนวกไปวกมาให้ตรงไปตรงมาอย่างเป็นมืออาชีพ งานวิชาการเล่มนี้ถือได้ว่ารวมนักวิจัยที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ชัดเจน งานของนักวิชาการบางท่านที่เคยผ่านหูผ่านตาของผู้อ่านมาบ้าง พวกเขานำเสนอข้อมูลในมุมมองของการเมืองและสังคมที่เต็มไปด้วยผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ที่มีการปรากฏความเคลื่อนไหวอันสลับซับซ้อนด้วยอิทธิพลอำนาจบารมี ที่ครอบงำพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดใหญ่ ด้วยอำนาจบารมีที่แทรกซึมอยู่ในหลาย ๆ โครงสร้างการปกครอง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะเป็นไปอย่างเต็มที่ ผู้เขียนได้เปิดให้ผู้อ่านเห็นชัดขึ้นในปัจจัยเหตุที่เป็นอุปสรรคและความล้มเหลวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในประเทศไทยสู่สังคมไทยเสมอหน้า ไม่เพียงแต่จะเน้นให้เห็นถึงปัญหาของความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามที่หน้าปกได้จั่วหัวไว้ เพราะนอกจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้นสามารถแตกประเด็นไปสู่ปัญหาในมิติต่าง ๆ ทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ระบบราชการ นั้นเท่ากับว่าผู้เขียนชี้ให้เห็นรูปพรุนจำนวนมาก ที่เป็นดังจุดบอดภายในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ งานวิชาการเล่มนี้เผยแพร่อยู่ การเขียนเนื้อหาที่จบที่ละตอนของคณะผู้เขียน หากมองโดยทั่วไป เหมือนการจบในตอน และขึ้นเนื้อหาในบทใหม่ แต่หากได้อ่านอย่างใคร่ครวญในแต่ละตอน ก็จะทำให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาทางแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางที่แปลกหรือแตกต่างไปจากที่คณะผู้เขียนได้เสนอแนะให้ผู้อ่านได้รับทราบ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีมากและด้วยการที่มีการยกข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนในเนื้อหา ข้อมูลต่าง ๆ ทั้ง ในเชิงสถิติและเชิงพรรณนาที่ได้จากการเข้าไปสัมภาษณ์บุคคลากรสำคัญที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการยกข่าวสารที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ที่ค้นคว้าวิจัยในเรื่องของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในการนำมาอ้างอิงในงานค้นคว้าวิจัย เพราะมีความน่าเชื่อถือมาก คณะผู้เขียนคลุกคลีกับการวิจัยมาเป็นระยะยาวนานย่อมที่จะสกัดข้อมูลทั้งปวงออกมาในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายอย่างไม่ยากเย็นนัก หนังสือเล่มนี้จึงเหมือนหนังสือความรู้ฉบับพกพาที่สามารถอธิบายความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยได้ดีมาก ซึ่งจะจุกว่านี้ถ้าหากสาธยายพื้นหลังที่เป็นต้นตอของความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่สามารถอธิบายได้ในมิติของประวัติศาสตร์ทางการเมือง ผู้อ่านคิดว่าความเหลื่อมล้ำมันไม่ได้ผุดรจากสมัยปฏิวัติการปกครองแต่น่าจะอยู่กับประวัติศาสตร์ของประเทศและปัจจัยในมิติอื่นที่อยู่นอกเหนือมิติเศรษฐกิจและการเมืองที่ชุกซ่อนอยู่ในสิ่งที่คน ส่วนใหญ่คิดว่าเป็นสาเหตุหลักของปัญหา

เพราะความเหลื่อมล้ำเองก็คงไม่ได้มีขอบเขตที่จำกัดแต่น่าจะกว้างกว่าที่คิดและคงพอกับวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งหากคณะผู้เขียนเพิ่มมิติในการมองปัญหาหนึ่งๆได้มากขึ้นก็จะช่วยให้ เกิดการแก้ไขปัญหา ความเหลื่อมล้ำที่เป็นการบูรณาการ และได้จำกัดเพียงเฉพาะมิติการเมือง เศรษฐกิจ และกฎหมาย เพื่อที่จะ พัฒนาศาสตร์แขนงใหม่ในเชิงสังคมศาสตร์ที่มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงในปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ภาพรวมของหนังสือนี้จะช่วยให้เข้าใจภาพรวมของปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยในเชิงลึกมากขึ้น ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ว่ามีช่องว่างเกิดขึ้น หากแต่รับรู้สาเหตุของช่องว่างเหล่านั้น แม้ว่าในภายหลังข้อมูลของ หนังสือเล่มนี้จะเก่าเนื่องด้วยภาวะแห่งความเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลา แต่นับได้ว่าวางแนวทางไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ ต่อยอดค้นหาคำตอบที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการสำรวจปัญหาในชีวิตประจำวันรอบตัวมากขึ้น ที่จะนำมาสู่การ เชื่อมโยงกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทย ที่อาจจะมียากกว่ามิติที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาขึ้นมา นับว่างานวิชาการเล่มนี้เป็นงานสำคัญเล่มหนึ่งในประเทศที่ศึกษาความเหลื่อมล้ำอย่างลึกซึ้ง

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ ผู้อ่านจะได้รู้ต้นตอของความเหลื่อมล้ำในสังคมประเทศไทยในปัจจุบันมากขึ้นซึ่งเป็น สิ่งที่น่าเป็นห่วงยิ่งที่ผู้ที่ศึกษาด้านการบริหารงานสาธารณะจำเป็นต้องรับรู้ เพราะว่าความเหลื่อมล้ำนั้นเป็น สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านการให้บริการสาธารณะในทุกระดับ เพราะในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย พยายามที่จะสร้างความเท่าเทียมมากกว่าการสร้างความสะดวก นั่นคือความท้าทายสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ ที่จะต้องลดความเหลื่อมล้ำอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนการปกครองที่มีความใกล้ชิด กับประชาชนมากที่สุด การดำเนินการภายใต้ความจำกัดของสภาพแวดล้อมทั้งในและนอก ทั้งที่ควบคุมได้และ ควบคุมไม่ได้ ยังเป็นสิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาออกมาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นนวัตกรรมที่จำเป็นต่อ การบริหารในอนาคต ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความจำเป็นของการเก็บเกี่ยวข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์มากขึ้น โดยข้อมูลใน ลักษณะเช่นนี้ รวมถึงข้อมูลในมิติต่าง ๆ เช่น ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร อัตรารายได้ของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ และข้อมูลอื่น ๆ มีความสำคัญที่จะต้องจัดทำฐานข้อมูลขึ้นมา เพื่อที่จะให้ในการประกอบการตัดสินใจในการ เลือกใช้วิธีและเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทางด้านความเหลื่อมล้ำได้อย่างเหมาะสม และถูกบริบท และยิ่งใน ปัจจุบันความซับซ้อนของของปัญหาต่าง ๆ ทวีความซับซ้อนมากขึ้น และปัญหาที่เหมือนจะเล็กน้อยแต่ไม่เล็กนี้ อาจ จะเกิดจากสิ่งที่มาจากบริบทที่ไม่ใช่ในประเทศก็เป็นได้ ท้องถิ่นในประเทศไทยควรที่จะเป็นจุดเริ่มต้นที่แข็งแกร่งที่จะ ตัดทอนอิทธิพลที่สามารถแพร่สู่ระดับประเทศได้ซึ่งน่าจะเป็นการจัดการเหตุที่ดี เพราะว่าอย่างในหนังสือเล่มนี้ยก เรื่องของผู้มีอิทธิพลขึ้นมา ข้อสังเกตว่าผู้มีอิทธิพล ส่วนหนึ่งผุดขึ้นมาจากในบริบทท้องถิ่น และก่อร่างสร้าง เครือข่ายก็เริ่มต้นจากจุดของบริบทท้องถิ่นหรือภูมิภาค ความเป็นไปได้ที่จะลดการก่ออิทธิพลครอบงำจากบริบท ท้องถิ่นนี้ก็น่าจะมีความเป็นไปได้ และแนวคิดที่ได้รับจากหนังสือเล่มนี้ ก็สามารถที่จะนำมาประยุกต์ ในกิจการ สาธารณะต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดทำหรือดูแล เช่น การสาธารณสุข การศึกษา ได้ เช่นเดียวกันที่จะลดความเหลื่อมล้ำแก่ประชาชนในท้องถิ่น

ขณะเดียวกันสิ่งที่การปกครองในส่วนท้องถิ่นขาดเสียไม่ได้ อย่าง การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ หนังสือเล่มนี้ได้ทำให้ผู้อ่านตาสว่าง และรับรู้ความจริงว่าแม้สองอย่างนี้จะเป็สิ่งที่ติดตามความเข้าใจของผู้อ่านใน ช่วงแรกๆที่ยังไม่ได้อ่านงานวิชาการนี้ แต่เมื่อได้อ่านแล้วในความรู้สึกของผู้อ่านเปลี่ยนไปมองว่า สองอย่างนี้เปรียบ

เป็นเช่นดาบสองคมที่น่าสยดและโทษมาใช้ในการบริหาร เพราะมันสร้างประชาธิปไตยได้ แต่ในขณะเดียวกันยังเปิดช่องให้อำนาจที่มีอิทธิพลมาแสวงหาประโยชน์อันมิชอบในการครอบงำกลไกอื่น ๆ ให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งกันและกันความเป็นประชาธิปไตยให้บิดเบี้ยวไป ดูเหมือนเป็นประชาธิปไตย แต่ยังหลงเหลือเค้ารางแห่งการดักตวงประโยชน์และการก้าวล่วงสิทธิในระดับปัจเจกตามมา ผู้บริหารก็ควรที่จะปรับปรุงเกณฑ์ต่าง ๆ ในสนามการเมืองท้องถิ่นในการสร้างความไม่ต่อเนื่องของชั่วอำนาจผู้มีอิทธิพล ให้ไม่สามารถส่งตัวแทนกลุ่มอิทธิพลเข้ามาผูกขาดอำนาจเพียงฝ่ายเดียว แม้วิธีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งจะช่วยจำกัดได้บ้าง แต่ต้องไม่ลืมว่าผู้มีอิทธิพลอาจจะได้วางไฟท้องถิ่นอีกโบลบนสนามแทนใบเดิม และไม่รู้ว่าจะมีกี่ใบที่เขาจะวางตามกันมาอีกในสนามการเมืองท้องถิ่น ที่ผลประโยชน์จะไม่ได้ตกสู่มือประชาชนอย่างแท้จริงตามที่รัฐธรรมนูญได้มีการแสดงเจตนารมณ์ไว้ไม่เพียงแต่ในบริบทท้องถิ่น แต่ยังรวมถึงบริบทในระดับชาติด้วย

การปฏิรูปองค์กรให้อยู่ในรูปกึ่งรัฐกึ่งเอกชน ควรที่จะตั้งอยู่หลักประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมที่มองข้ามคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน อย่าลืมนึกว่าเศรษฐกิจที่ดี ไม่ใช่มีแค่โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้า สร้างรายได้จำนวนมหาศาล แต่ภาพรวมของประชาชนจะต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสามารถเข้าถึงสิทธิที่พวกเขาควรจะได้รับในฐานะของมนุษย์อย่างเท่าเทียมเสมอภาคกันทุกคน มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตเลี้ยงตนเองและครอบครัว เพราะหากเทน้ำหนักลงด้านใดด้านหนึ่ง การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงย่อมเป็นไม่ได้ที่จะเกิดขึ้นมาเป็นรูปธรรม เพราะยังมีเศษซากของความเหลื่อมล้ำทางสังคมหลงเหลืออยู่